Далеко ще було Грицькові до справжнього козака. Ні в поході не побував, ні в море на чайці не сходив. Навіть прізвиська — імені козацького ще не здобув. Так і звали його поки що — Грицько Прізвиськанемає.

Сміялися з Грицька в курені:

— Гляди, хлопче, щоб тебе часом Їжачком, чи Зайчиком не назвали.

А все тому, що, бувало, Грицько їжачка у степу підбере і молочком напуває. Хіба ж то козакові личить? От якби уміти шаблюкою так вертіти, щоб дощ голови не замочив, чи бойового гопака так садити, щоб ляхів-гусарів з коней ногами збивати. Я вже не кажу про характерників січових. От би Грицькові тої науки характерницької вивчитися! Щоб і він міг ворогам очі відводити, на вовка обертатися чи кулі рукою ловити, як отой Федір Вовк-характерник січовий.

Розповідали на Січі, що якось турки козацький табір обложили, а у запорожців і кулі скінчилися — немає чим боронитися. Тоді Федір одяг свою бурку чорну, виліз на воза, та й давай над турками насміхатися! Як почали яничари стріляти у нього, аж грім степом котиться! А йому й байдуже. Злізе Федір на землю і з бурки своєї кулі яничарські сотнями витрушує, а далі знову на віз вилазить кулі ловити. Так і відбилися хлопці від турків їхніми ж кулями.

То Грицько таки впросився до Федора Вовка в науку. Та що з того — не відкриває таємниць своїх Федір, все вуса свого крутить посміхається.

— Прийде час, і ти характерником станеш, — каже.

Коли ж то буде? От якби зараз…

А поки що вартують Федір з Грицьком на степовій хвігурі-вежі — стежать, чи не йде орда на Україну. Тільки побачать, зразу ж підпалять бочки смоляні на високих стовпах. І потягнеться до неба дим чорнезний. Далеко його в степу видно. На сусідній хвігурі побачать, теж смолу запалять. На наступній-теж. Зразу ж запорожці про напад дізнаються і приготуються, щоб орду відбити.

Та цього разу не летить вороння чорне по небу, не суне орда степом. Тільки один чамбул-загін татарський скрадається балками — двадцять вояків пробираються до козацької хвігури. А веде їх не хто небудь, а сам Ахмед, найкращий татарський воїн.

Хто спритніше за всіх арканом дикого коня ловить? Ахмед.

Хто стрілою шуліку вціляє? Ахмед!

Хто, коли на поясах бореться, усіх перемагає? Та Ахмед!

А хто шаблюкою своєю кривою від десятка воїнів відбивається? Та Ахмед же, Ахмед!

А ще Ахмед співцем був неабияким. Ото сяде ввечері на кошмі, а татарчата так і обліплять його та слухають, як він їм пісні співає, на кобизі граючи. Отож Ахмед і возив у тороках із собою крім лука ще й кобиз свій вірний.

Немає кращого за Ахмеда богатиря у хана кримського.

Через те і послав хан Гірей Ахмеда захопити варту козацьку щоб не встигли запорожці вогонь запалити та своїх побратимів про небезпеку попередити.

Хоч як вартували Федір із Грицьком, а таки не вгледіли, як із ковилу татари вислизнули. Засвистіли стріли татарські. Та недарма ж Федір

Вовк характерником був. Устиг він Грицька собою від стріл затулити. Двадцять стріл кругом Федора у землю вп’ялися, а двадцять першу не зміг відвернути Федір — бо зачарована та стріла у Ахмеда була. Срібний кінець у стріли тієї, а в ньому пшеничне зерно сховане. Влучила стріла у Федора — тільки й устиг він Грицькові крикнути:

Пали вогонь!

Шугнув Грицько по стовпу нагору як вивірка. Не встигли татари ще раз луки нап’ясти, аж загорілося полум’я, загуготіло, дим до неба піднявся.

Стягнули татари арканами Грицька, а він тішиться, що встиг братчиків попередити.

Лютий Ахмед — ні з ким не говорить, нагайкою бур’янам степовим голови колючі збиває, не знає, як ханові перед очі стати. Добре хоч козаків полонених з собою веде — це ж вони винні, що не вдалося татарам нишком на Україну пробратися. Особливо отой старий, сивий. Як же це він стріли відвернув? Хай там уже ворожбити ханські розбираються. Шкода, що, мабуть, не доживе старий запорожець до улусів — сіл татарських. Хоч і стрілу витягли і перев’язали, та гірше й гірше йому стає. Молодий козак його доглядає, водою напуває, на коні притримує, та не допомагає йому нічого.

Ось уже й улус Ахмедів видно.

Раптом татари спинилися, закричали, пальцями вперед показують. А там перед улусом татарка стоїть. Не стоїть — хитається, а в руках у неї прапор чорний на вітрі тріпоче.

— Що це? — питає Грицько у Федора.

Підвів Федір голову, подивився і каже:

— Біда страшна у татарському улусі. Чума прийшла.

А татари з жінкою перемовляються здалеку, за голови хапаються.

— Каже вона, — перекладає Федір Грицькові, — що майже всі в улусі померли. Тільки діток-татарчат старий дервіш-жебрак святий у степ повів подалі від хвороби. Та, мабуть, уже й вони там неживі, бо від чуми рятунку немає.

Обминули татарські вояки улус, спішились, багаття розпалили та почали радитися, як далі бути. А козаків ременями скрутили і на землю кинули. Тоді Федір і каже Грицькові: — Слухай мене, хлопче, уважно. Жити мені залишилося всього часинку, тому роби, як я наказую. Зараз я передам тобі силу свою характерницьку, розв’яжу тебе і татарам очі відведу. А ти тікай чимдуж і кошового попередь про чуму, хай на татар у похід не вириваються. Та пам’ятай, що перед смертю теж мусиш силу цю козакові молодому передати, щоб характерники і далі на Січі жили.

Сказав це Федір, на ремені глянув, а вони і розірвалися, як павутинки.

Подув Федір крізь вуса сиві — і туман козаків огорнув, від татар сховав так, що й руки простягнутої не видно. Тоді Федір Вовк Грицька обійняв міцно і в очі глянув. Раптом закрутилося небо над Грицьком, зірки ближчі стали, засвітилося все навколо світлом дивовижним. Силу чарівну відчув у собі Грицько. Побачив у темряві найменше каміння, почув, як миша у траві шарудить, відчув те, що вовки і лисиці у степу чують, і так ніби сама земля з ним розмовляти почала.

— А тепер прощавай, — мовив Федір, — та за славного козака в січовій церкві свічку постав.

Уклонився Грицько старому запорожцю, поцілував його у руку, та й гайнув у степ. За годину татари розгледілися — старий козак уже

неживий, а молодого і слід прохолов. Закричали татари, на коней скочили і за козаком кинулися. Ахмед попереду скаче, нагайкою коня підганяє. Не втече козак далеко!

А Грицько біжить, об терни степові обдирається, реп’яхи на шаровари визбирує. Коли раптом чує — плач, крики попереду. Впав Грицько у полині, з-за куща виглядає. А там на горбочку татарчата малі докупи збилися, як ягнятка. Обнялися, плачуть, очі від страху затуляють. А кругом них на коні білому страшному, із кісток зробленому, жінка розпатлана носиться. Лахміття чорне зотліле за нею теліпається, очі люттю горять, зуби хижі шкіряться, руки з пазурами до дітей тягнуться.

Це сама страшна Чума до них добратися хоче.

Хоче, та не може, бо перед нею, перед конем її старий дід-дервіш дзиґою крутиться, руками розмахує, заклинання вигукує, до діток не підпускає.

Бачить Грицько своїм поглядом характерницьким те, що інші не побачать: і Чуму, і дервіша, і те, що дід уже силу втрачає. Усе тяжче йому крутитися, усе тихіший його голос. Знесилів дервіш, крутнувся востаннє і впав на землю.

Зраділа Чума, зареготала і на дітей кинулася. Та не встигла із місця зрушити, як вискочив Грицько із ковилу перед нею, та обома ногами збив страховисько з коня! Вхопив, притис до землі та не відпускає. Завила Чума, на гадюку перетворилася — не відпускає Грицько. І руками тисне, і силою характерницькою пече її. Звивається гадюка, зубами отруйними вкусити хоче. А Грицько з останніх сил її тримає та помочі у Бога благає.

Руки Грицькові слабшають, піт очі заливає, ноги терпнуть. Коли це вітер зі степу повіяв — піт висушив. Роса на губи Грицькові впала —

напоїла. Вовк з кущів вискочив — Грицькові сили своєї вовчої передав. Кабан із корчів духу хороброго Грицеві в серце влив, та ще й їжачок із трави викотився та гадюку колючками вколов.

А тут уже й сонце зійшло. Освітило Чуму. Скорчилась вона, вогнем синім загорілася і попелом чорним розлетілася. Упав Грицько на землю, поворухнутися не може — куди вже там тікати!

Коли це Ахмед з татарами наскочили. Свої луки напнули — от-от вистрілять.

Аж тут раптом заграв-заспівав струнами кобиз при сідлі Ахмедовому!

Вклякли татари з подиву. Чують вони, як співає кобиз людським голосом про воїна-характерника, що саму Чуму здолав, діток татарських порятував. Глянув Ахмед на попіл чорний, на коня білого, із кісток зробленого, на дідуся-дервіша знесиленого, на діток заплаканих. Зліз з коня, вклонився Грицькові до землі і на руки його підняв. Наказав воїнам своїм зброю опустити.

— Що ти робиш, Ахмеде? — питають татари. — А як же ханська воля?

— Вище за хана ще Аллах є, — відказав Ахмед.

Звелів він воїнам своїм діток з дідусем-дервішем доглянути, а сам посадив Грицька на коня, із кісток зробленого, у Чуми відвойованого, та й повіз його додому на Січ. Вилікував його по дорозі, до самого кошового живим-здоровим доправив.

А козаки дивувалися: ще не було такого, щоб татарин сам на Січ приїхав і товариша їхнього привіз, та ще й побратимом молодому

козакові став. Поклявся Ахмед, що не буде більше з козаками воювати й орду на Україну не пустить.

Довго тоді мир і спокій в Україні панували. А Грицька-характерника за коня його дивного, із кісток складеного, відтоді і називали— Грицько Кобиляча Смерть.